

Андрій Свінцицький

кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України,
в. о. директора,

Науково-дослідний центр незалежних судових експертиз
Міністерства юстиції України

<https://orcid.org/0000-0002-9801-0535>

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ УСТАНОВ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ: ПІДСТАВИ, ПРОЦЕДУРА ТА ГАРАНТІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

У статті розглядається дисциплінарна відповідальність судових експертів органів Міністерства юстиції України як спеціальний правовий механізм, за допомогою якого має бути гарантована якість судово-медичної експертизи та водночас забезпечена професійна незалежність експерта. Актуальність проблеми полягає в тому, що висновок судового експерта використовується в кримінальному, цивільному, господарському й адміністративному судочинстві як джерело спеціальних знань; отже, неналежне виконання експертом професійних обов'язків може вплинути на докази, права учасників провадження та довіру до правосуддя. Водночас дисциплінарний контроль не повинен перетворюватися на засіб адміністративного тиску або непрямого перегляду змісту експертного висновку. Метою статті є встановлення правової природи, підстав, процедури та гарантій дисциплінарної відповідальності судових експертів установ Міністерства юстиції України в умовах нового у 2025 році перерегулювання діяльності Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України. Дослідження базується на формально-правовому, системно-структурному, доктринальному та порівняльно-правовому підходах. Ці методи дали змогу автору проаналізувати законодавство, нормативні акти, судову практику та наукові позиції щодо питання юридичної відповідальності судового експерта.

Обґрунтовано, що дисциплінарну відповідальність судового експерта не можна отождествлювати із загальною трудовою дисципліною, оскільки вона пов'язана зі спеціальним професійним статусом експерта як носія спеціальних знань. Доведено необхідність чіткого розмежування дисциплінарного проступку та професійної помилки, процесуальної незгоди сторони з висновком, кримінального правопорушення, адміністративного правопорушення та цивільного делікту. Сам факт незгоди з висновком експерта не може бути самостійною підставою для дисциплінарного стягнення. Для цього необхідно встановити конкретне порушення професійного обов'язку, передбаченого законом або спеціальним нормативним актом.

Особлива увага приділяється процесуальним гарантіям експерта - праву бути поінформованим про суть позовних вимог, ознайомлюватися з матеріалами, надавати пояснення, заявляти клопотання, брати участь у засіданні, користуватися допомогою представника й оскаржувати рішення дисциплінарного органу. Запропоновано оцінювати дисциплінарну відповідальність за чотирма критеріями: законність підстав, процесуальна добросовісність, обмеження предмета розгляду та пропорційність стягнення. Належна дисциплінарна процедура не послаблює, а, навпаки, зміцнює незалежність судового експерта, оскільки захищає професію від нечесності, а самого експерта - від свавільного впливу.

Ключові слова: судовий експерт, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарний проступок, ЦЕKK, професійна незалежність, судово-експертна діяльність.

Постановка проблеми. Судова експертиза має велике значення для доказів у кримінальному, цивільному, господарському й адміністративному судочинстві, оскільки висновок

експерта ґрунтується на спеціальних знаннях і впливає на оцінку фактичних обставин справи. Водночас судовий експерт установи Міністерства юстиції України поєднує два

правові статуси: самостійного учасника експертної діяльності та працівника відповідної державної спеціалізованої установи.

Вищезазначена проблема належить до проблеми забезпечення оптимального балансу між дисциплінарним контролем і гарантіями професійної незалежності експерта. Відповідальність є одним із важелів забезпечення якості досліджень експертів, дотримання ними професійних обов'язків та суспільної довіри до судової експертизи. З іншого боку, покладення відповідальності за дисциплінарний проступок не повинно створювати ризик адміністративного тиску на експерта або впливати на його висновок [19, ст. 4; 20, с. 195].

Ця проблема набула особливої актуальності після оновлення порядку діяльності Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України та порядку розгляду питань щодо дисциплінарної відповідальності судових експертів [15; 17] у 2025 році. Інакше кажучи, необхідно уточнити підстави дисциплінарної відповідальності, межі дискреційних повноважень дисциплінарного органу, процесуальні гарантії експерта та критерії, за якими можна відрізнити дисциплінарний проступок від професійної помилки.

Науково-практична проблема полягає у формуванні цілісної моделі дисциплінарної відповідальності судових експертів в установах Міністерства юстиції України, яка б забезпечила ефективний професійний контроль і водночас реальні гарантії незалежності, об'єктивності та неупередженості судового експерта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове дослідження проблеми відповідальності судового експерта в Україні не є новим, але залишається фрагментарним, особливо в частині дисциплінарної відповідальності експертів установ Міністерства юстиції України. У більшості робіт відповідальність експерта розглядається як широка правова категорія, що охоплює кримінальні, адміністративні, цивільні, процесуальні та дисциплінарні наслідки неналежної професійної поведінки. Такий підхід має методологічну цінність, оскільки дозволяє продемонструвати багаторівневий характер правового статусу експерта; проте він також розмиває специфіку дисциплінарного провадження, його підстав, стандартів доказування та процесу-

альних гарантій [8, с. 70; 21, с. 48; 22, с. 344].

У роботах, присвячених правовому статусу судового експерта, справедливо наголошується на проблемах нормативного регулювання його прав, обов'язків та меж професійної автономії. Водночас ці дослідження переважно зосереджені на загальних характеристиках статусу експерта, тоді як дисциплінарна відповідальність часто представляється як похідний елемент цього статусу. Тому залишається без відповіді головне питання: де, власне, та сама межа між допустимим професійним контролем за якістю експертної діяльності та втручанням у незалежність експерта у формі дисциплінарного стягнення?

Інші роботи, що утворюють напрям, - це ті, що досліджують гарантії незалежності та захисту судового експерта. Зокрема, це праці І. Сташевської, Л. Мартинової, Т. Ніколайчук, А. Білої та Ю. Соломахи. Усі вони доводять, що незалежність експерта не може зводитися лише до формальної заборони втручання у його діяльність; вона повинна ґрунтуватися також на реальних організаційних, матеріальних, соціальних та процесуальних заходах захисту [20, с. 198; 12, с. 236]. Їх значення полягає в тому, що вони переводять дискусію з декларативного рівня на практичний. Однак у них дисциплінарний аспект як самостійна правова проблема не розкривається: гарантії незалежності досліджуються більш загально, не завжди у зв'язку з конкретними стадіями дисциплінарного провадження.

Вищезазначене пояснює причини уваги, яку слід приділяти дослідженню юридичної відповідальності експерта в галузі права та відповідальності за правопорушення, пов'язані з експертною діяльністю [4, с. 103; 27, с. 112]. Їхня користь полягає у спробі викласти підстави відповідальності та довести, що експертна діяльність не може бути винесена за межі правового регулювання. Однак такі роботи не завжди достатньо розмежовують відповідальність за свідомо хибний висновок, неналежне виконання процесуальних обов'язків, порушення трудової дисципліни та дисциплінарний проступок як спеціального експерта. З огляду на цю статтю таке розмежування є принциповим, оскільки дисциплінарна відповідальність не повинна дублювати кримінальну, адміністративну чи процесуальну відповідальність.

У зарубіжній науковій літературі в галузі судово-медичної експертизи значна увага приділяється не дисциплінарній процедурі, а якості експертних знань, неупередженості, когнітивним помилкам, стандартам наукової обґрунтованості та ризикам експертної суб'єктивності [25, с. 8001; 26, с. 803; 28, с. 5; 29, с. 7; 30, с. 893]. Ці роботи є важливими для українських досліджень, оскільки вони доводять, що професійна помилка експерта не завжди пов'язана з нечесністю чи відсутністю поведінки в рамках дисципліни. Досить часто вона пов'язана з когнітивними упередженнями, недосконалістю методології, неадекватним контролем якості або самою складністю об'єкта дослідження. Тому механічне ототожнення помилки у висновку з дисциплінарним порушенням є методологічно небезпечним.

Судова практика щодо оскарження рішень та дій у сфері атестації, кваліфікації та дисциплінарної відповідальності судових експертів також свідчить про наявність невирішених проблем. Рішення адміністративних судів та постанови Верховного Суду демонструють, що конфлікти в цій сфері часто виникають не лише через факт притягнення експерта до відповідальності, а й через процедурні питання: належне повідомлення, мотивування рішення, повнота розгляду пояснень експерта, межі повноважень дисциплінарного органу та судовий контроль. Саме тому дисциплінарну відповідальність слід аналізувати не лише як санкцію, а і як правову процедуру, результат якої є правомірним лише за умови дотримання належної правової процедури.

Таким чином, наявні дослідження забезпечують теоретичну основу для аналізу правового статусу, незалежності та юридичної відповідальності судових експертів. Однак вони не висвітлюють питання дисциплінарної відповідальності судових експертів в установах Міністерства юстиції всебічно, з посиланням на нову нормативну базу 2025 року, практику адміністративних судів та різницю між дисциплінарним проступком і професійною помилкою. Саме ця прогалина призводить до цього дослідження.

Виклад основного матеріалу. Трудову дисципліну судового експерта установи Міністерства юстиції України слід розглядати як особливий публічно-правовий механізм,

а не як звичайний вид дисципліни, контролю за належним здійсненням діяльності судово-експертної експертизи. Сама природа судово-медичної експертизи виправдовує такий підхід. Згідно із Законом України «Про судову експертизу», судова експертиза - це дослідження, що ґрунтується на спеціальних знаннях, для надання висновку з питань, що є або можуть бути предметом судового розгляду [19, ст. 1]. Отже, діяльність експерта виходить за рамки виконання внутрішнього службового завдання установи. Результат його роботи належить до сфери правосуддя як доказ і може суттєво впливати на права учасників кримінального, цивільного, господарського чи адміністративного судочинства [3; 6; 10; 23]. Саме тому дисциплінарна відповідальність судово-медичного експерта виконує подвійну функцію. Перша функція - захисна: вона спрямована на дотримання професійної дисципліни, якості дослідження, належного поводження з матеріалами та меж експертної компетенції. Друга функція - гарантійна: структура дисциплінарного провадження повинна запобігати перетворенню контролю на засіб тиску на експерта, який дав висновок, не вигідний для певної сторони чи органу. Ця рівновага впливає з принципів судово-медичної експертизи, серед яких закон прямо згадує законність, незалежність, об'єктивність та повноту дослідження [19, ст. 3].

Система Міністерства юстиції України особливо чутлива до цього балансу. Науково-дослідні установи судово-експертної діяльності Міністерства юстиції України є спеціальними державними установами, що здійснюють діяльність з судово-експертної діяльності [19, ст. 7]. Експерт, який працює в такій установі, перебуває у трудових відносинах і повинен дотримуватися правил внутрішньої організації праці [7]. Однак під час проведення конкретної експертизи він не може бути зведений до ролі підлеглого виконавця адміністративного доручення, оскільки закон гарантує незалежність судово-експертного експерта та забороняє будь-кому втручатися у проведення судової експертизи [19, ст. 4]. Ця подвійність статусу створює основну напругу дисциплінарного механізму: право установи вимагати професійної доброчесності та відсутності права тієї ж установи визначати зміст спеціальних знань замість експерта. Підста-

вами відповідальності судово-експертного експерта є законодавче, а не лише підлегле юридичне закріплення. Це має принципове значення, оскільки юридична відповідальність не може ґрунтуватися на розпливчастих очікуваннях керівництва або внутрішніх концепціях «недоречності» висновку. Закон України «Про судову експертизу» визначає, що судовий експерт може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку [19, ст. 14]. Водночас перелік дисциплінарних проступків визначено в самому законі. Це, зокрема, самостійне збирання предметів для дослідження; проведення дослідження працівником державної спеціалізованої установи без письмового розпорядження керівника у відповідних випадках; передання експертизи іншій особі з порушенням встановленого порядку; необґрунтоване порушення термінів; вирішення питань, що виходять за межі кваліфікації, у тому числі юридичних; порушення порядку зберігання предметів; незаконне застосування руйнівних методів; порушення вимог щодо складання висновку; а також неналежне виконання обов'язків, що стало підставою для окремого судового рішення [19, ст. 14].

Цей перелік є не лише описовим, а й обмежувальним, оскільки він не дозволяє дисциплінарному органу довільно кваліфікувати будь-яку незгоду зі змістом висновку як проступок. Це одна з найважливіших гарантій професійної незалежності експерта. Якщо сторона провадження вважає висновок неповним, необґрунтованим або принципово неправильним, незгода має бути вирішена процесуальними засобами - постановкою додаткових питань, призначенням додаткової або повторної експертизи, допитом експерта й оцінкою висновку судом разом з іншими доказами [3; 6; 10; 23]. Дисциплінарне провадження не може замінити ці процесуальні інструменти.

Узагальнення правової природи дисциплінарної відповідальності судового експерта наведено в таблиці 1.

Особливу увагу слід звернути на взаємозв'язок дисциплінарної відповідальності судового експерта з іншими видами юридичної відповідальності. У науковій літературі цілком справедливо зазначається, що експерт може нести різні види відповідальності, але не змішану [8, с. 70; 21, с. 48; 22, с. 344]. Таким чином, кримінальна відповідальність настає за завідомо неправди-

Таблиця 1

**Правова структура дисциплінарної відповідальності судового експерта
установи Міністерства юстиції України**

Елемент	Нормативний зміст	Науково-практичне значення
Суб'єкт відповідальності	Судовий експерт, у тому числі працівник НДУСЕ Міністерства юстиції України [19, ст. 7, 14]	Відповідальність пов'язана не лише з трудовим статусом, а й зі спеціальним експертним статусом
Підстава	Вчинення дисциплінарного проступку, передбаченого законом [19, ст. 14]	Неможливість притягнення за абстрактну «неякісність» або незгоду зі змістом висновку
Ініціювання	Подання уповноваженого структурного підрозділу за результатами розгляду скарг або контрольних матеріалів [17, п. 4]	Скарга сама по собі не повинна автоматично запускати каральну логіку
Стадії	Вирішення питання про відкриття провадження; розгляд по суті та прийняття рішення [17, п. 3]	Забезпечується фільтр між повідомленням про можливе порушення і власне дисциплінарним розглядом
Межі розгляду	Дисциплінарний розгляд не може стосуватися перевірки повноти, обґрунтованості та об'єктивності висновку [17, п. 16]	Ключова гарантія від використання дисциплінарного механізму як способу перегляду експертного висновку
Санкції	Попередження; тимчасове зупинення права до одного року; припинення права на проведення експертизи [19, ст. 14; 17, п. 20]	Санкція впливає на професійний статус, тому потребує пропорційності й мотивованості
Оскарження	Рішення може бути оскаржене в судовому порядку [19, ст. 14; 17, п. 25]	Судовий контроль є зовнішньою гарантією проти свавільного дисциплінарного рішення

Примітка. Таблицю складено автором на основі Закону України «Про судову експертизу» та Порядку розгляду ЦЕКК питань щодо дисциплінарної відповідальності судових експертів

вий висновок або за відмову від виконання обов'язків у випадках, передбачених кримінальним законом [9]. Адміністративна відповідальність може бути притягнута за правопорушення у сфері експертної діяльності, якщо вони відповідають інкримінованому діянню [27, с. 112]. Цивільна відповідальність стосується відшкодування збитків за наявності всіх елементів делікту.

Процесуальні наслідки реалізуються в процесі певних проваджень, наприклад, шляхом оцінки доказів, виклику експерта або призначення додаткової експертизи [3; 6; 10; 23]. На противагу цьому дисциплінарна відповідальність стосується порушень спеціальних правил професійної експертної діяльності.

Істотним недоліком правозастосування є те, що ці режими іноді фактично перетинаються. Наприклад, якщо сторона провадження не погоджується з висновком експерта, вона може спробувати подати дисциплінарну скаргу замість використання процесуальних механізмів для спростування доказів. Така практика є небезпечною, оскільки переносить спір про доказову силу висновку з суду на дисциплінарний орган. Отже, ЦВК ризикує опинитися в ролі органу, який не контролює дисциплінарне стягнення, а радше оцінює правильність експертного судження. Саме тому норма, що забороняє перевірку повноти, обґрунтованості та об'єктивності висновку в рамках дисциплінарного провадження, має системоутворювальне значення [19, ст. 14; 17, п. 16].

Саме на цій межі все перестає бути простим. Дисциплінарний орган не втрачає права перевіряти, чи дотримувався експерт нормативних вимог до висновку; меж спеціальності; процедури отримання матеріалів; термінів чи правил поводження з предметами. Але він не повинен відповідати на питання, чи є науковий висновок експерта «правильним» у матеріальному сенсі. Інакше кажучи, дисциплінарна палата може перевірити законність професійної поведінки, але не повинна замінювати судову оцінку доказів чи наукове обговорення методології.

Саме тут потрібно розрізняти дисциплінарний проступок та професійну помилку. Не кожна помилка у висновку є дисциплінарним порушенням. Зарубіжні дослідження в галузі судово-медичної науки переконливо демонструють, що на рішення експерта можуть

впливати когнітивні упередження, контекстуальна інформація, методологічні обмеження та людський фактор [25, с. 8001; 26, с. 803; 30, с. 893]. Ці фактори не звільняють від відповідальності, але й не дають змоги зробити догматичний висновок про наявність дисциплінарного проступку. Якщо експерт працював у межах своєї спеціальності, застосував прийнятну методологію, не виходив за межі поставлених питань і правильно сформулював висновок, то сама по собі наявність іншої наукової позиції не повинна породжувати дисциплінарну відповідальність.

Помилка фахівця може набути характеру дисциплінарної відповідальності лише за наявності додаткових юридичних ознак: порушення певного правила, відсутність поважної причини, вихід за межі кваліфікації, самостійний вибір вихідної інформації або інша неправомірنا поведінка, спеціально передбачена законом [19, ст. 14]. В іншому випадку дисциплінарний апарат починає карати не за порушення правил, а за результат інтелектуальної діяльності. Це стає дуже ризикованим для системи судово-експертної діяльності, оскільки тоді експерт переходить від наукової обґрунтованості висновку до його адміністративної безпеки. Процедура була більш формалізована після оновлення 2025 року в дисциплінарному провадженні. Процедура розгляду питань дисциплінарної відповідальності ЦВК визначає два основні етапи: розгляд питання про відкриття дисциплінарного провадження та розгляд питання по суті з прийняттям рішення [17, ст. 3]. Такий підхід у два етапи є правильним з погляду належної правової процедури, оскільки дає можливість відсікати ті скарги, які не відповідають як формальним, так і суттєвим вимогам, ще до переходу до повноцінного дисциплінарного перегляду.

Підставою для рішення про відкриття дисциплінарного провадження є не апеляція, а подання керівника відповідного структурного підрозділу Міністерства юстиції України. Це подання ґрунтується на результатах попереднього розгляду скарг або контрольних матеріалів, які містять обґрунтовану інформацію про можливі ознаки дисциплінарного проступку. Така конструкція має позитивний потенціал, оскільки запроваджує попередній фільтр. Однак водночас вона створює ризик надмірної концентрації ініціативи в адміні-

стративному сегменті Міністерства юстиції. Якщо попередній розгляд є формальним, то за скаргами, спрямованими на перегляд змісту висновку, може бути відкрито дисциплінарне провадження.

Вимога щодо скарги є інформативною в цьому сенсі: це не лише незгода з висновком, а й конкретна інформація про порушення, посилення на відповідну частину висновку та вказівка на конкретні положення нормативно-правових актів, які експерт нібито порушив [17, с. 5]. Саме ця вимога має блокувати скарги типу «висновок неправильний» або «експерт не врахував позицію сторони». Якщо скаргник не називає конкретну норму, пункт, частину чи правило, що було порушено, то дисциплінарний орган не повинен самостійно будувати звинувачення проти експерта.

Додатковим важливим моментом є те, що подання не подається, якщо скарга не відповідає встановленим вимогам, є анонімною, повторюється з того самого питання, не містить змісту претензії або якщо минуло понад три роки з дати передбачуваного порушення [17, п. 7]. Це слід розглядати не як технічні положення, а радше як гарантії. Вони захищають експерта від необмеженого дисциплінарного ризику, повторного переслідування за той самий фактичний епізод і процесуально слабких скарг.

Це також демонструє, що дисциплінарне провадження не відкривається, якщо у скарзі порушується питання, пов'язане з необхідністю перевірки повноти, об'єктивності та обґрунтованості висновку експерта [17, п. 9]. Це слід читати разом із положенням про те, що довідка про результати аналізу висновку не може стосуватися перевірки його повноти, обґрунтованості та об'єктивності [17, п. 16]. Тому, навіть коли Дисциплінарна палата проводить професійний аналіз висновку, предмет такого аналізу має обмежуватися тим, чи відповідає висновок нормативно-правовим вимогам у сфері судово-експертної діяльності. Це не повторна перевірка і не перегляд доказової сили висновку. Права судово-медичного експерта в дисциплінарному провадженні також мають не декларативне, а інструментальне значення. Експерт має право отримувати пояснення щодо процедури та брати участь у засіданні особисто або через представника, ознайомлюватися з матеріалами, робити копії, отримувати

інформацію про дії та рішення, бути заслуханим, давати пояснення чи заперечення, подавати заяви, клопотання та документи, а також оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність дисциплінарної палати до суду [17, с. 13]. Це має бути забезпечено до прийняття рішення, а не постфактум. В іншому випадку дисциплінарне провадження формально залишатиметься процедурою, але фактично буде адміністративним затвердженням уже сформованої позиції.

Ключові процедурні гарантії та ризики їх формального застосування подано в таблиці 2.

Проблема строків у дисциплінарному провадженні є самостійною гарантією правової визначеності. Порядок 2025 року передбачає, що подання вноситься на розгляд Центрального комітету Верховного Суду України не пізніше 15 календарних днів з дня отримання відповідних документів. Саме питання дисциплінарної відповідальності розглядається протягом розумного строку, але не більше ніж 45 календарних днів з дня отримання подання, з можливістю продовження до 15 календарних днів за заявою учасника, який наполягає на участі в засіданні, але не може бути присутнім з поважної причини. Ці строки мають двоякий сенс. Для дисциплінарного органу вони забезпечують оперативне реагування. Для експерта вони запобігають тривалому періоду невизначеності, коли сам факт незавершеного провадження вже почав впливати на професійну репутацію. Система санкцій, встановлена законодавством та деталізована Порядком, передбачає три види: попередження; тимчасове, на строк до одного року, зупинення права проводити судові експертизи з відповідної експертної спеціальності; а також припинення права проводити судові експертизи з відповідної експертної спеціальності [19, ст. 14; 17, п. 20]. Вони суттєво відрізняються за своїми наслідками. Попередження має переважно превентивний характер. Тимчасове зупинення права практично означає блокування професійної діяльності за відповідною спеціальністю на певний період. Припинення права є найсуворішим заходом, оскільки воно усуває експерта з відповідного сегмента професійної діяльності та може застосовуватися там, де мало місце грубе порушення, що призвело до втрати довіри, або кілька систематичних порушень [17, п. 22].

**Процедурні гарантії судового експерта в дисциплінарному провадженні
та ризику їх формалізації**

Гарантія	Нормативна основа	Практичний зміст	Ризик формального застосування
Попередня перевірка скарги	[17, п. 4, 5, 7]	Перевіряється, чи містить скарга конкретні дані про проступок і порушені норми	Відкриття провадження за скаргою, яка фактично є незгодою зі змістом висновку
Дві стадії провадження	[17, п. 3]	Спершу вирішується питання про відкриття, потім справа розглядається по суті	Злиття стадій, коли рішення про відкриття вже означає попередню оцінку винуватості
Участь експерта	[17, п. 12, 13]	Експерт може бути присутнім, давати пояснення, подавати документи	Проведення засідання без реальної можливості підготувати позицію
Доступ до матеріалів	[17, п. 13]	Експерт має бачити докази, скаргу, подання, додані документи	Ознайомлення лише формально або без достатнього часу для заперечень
Заборона перевірки суті висновку	[19, ст. 14; 17, п. 16]	Дисциплінарний орган перевіряє поведінку, а не доказову переконливість висновку	Підміна дисциплінарного розгляду повторною експертною оцінкою
Мотивоване рішення	[17, п. 19, 21, 25]	Рішення має пояснювати склад проступку, докази, санкцію та її пропорційність	Загальне посилання на «порушення» без аналізу вини, наслідків і причинного зв'язку
Судове оскарження	[17, п. 25; 6]	Експерт може домогатися зовнішньої перевірки законності рішення	Судовий контроль обмежується формальним підтвердженням повноважень ЦЕКК

Примітка. Таблицю складено автором з урахуванням процедурних положень Порядку 2025 року та стандартів адміністративного судочинства.

Критерії вибору стягнення мають бути не формальними, а аналітичними. Під час вибору виду дисциплінарного стягнення враховується тяжкість наслідків, обставини правопорушення, наявність попередніх стягнень та інша інформація, що характеризує експерта. Це означає, що рішення не може обмежуватися констатацією факту порушення. Воно має відповідати щонайменше на чотири питання: яка норма була порушена; у чому полягає дія чи бездіяльність експерта; які наслідки настали або могли настати; чому вибране стягнення є пропорційним?

Найбільш проблематичним у цьому контексті є тимчасове зупинення або припинення права проводити експертизу. Судова практика показує, що такі рішення безпосередньо впливають на професійний статус експерта та можуть призвести до подальших наслідків, зокрема питань переатестації або анулювання сертифіката. У справі № 640/4642/21 суди розглядали ситуацію, пов'язану з анулюванням сертифіката після невдалого проходження переатестації у зв'язку з попереднім дисциплінарним стягненням. Цей приклад

показує, що дисциплінарне рішення не закінчується лише накладенням стягнення - воно може спричинити цілий ланцюг статусних наслідків для експерта, тому вимагає вищого стандарту мотивації.

Судова практика 2024-2025 років демонструє різні моделі спорів навколо рішень Дисциплінарної палати Центральної судово-правової служби. Справа № 260/310/24 стосується апеляційної скарги на рішення Дисциплінарної палати Центральної судово-правової служби від 13 грудня 2023 року, яким судовому експерту було винесено попередження. У справі № 600/4783/24-а предметом спору було рішення про тимчасове зупинення дії сертифіката з експертної спеціальності на строк три місяці. У справі № 120/3831/24 Верховний Суд України розглянув спір позивачки - співробітниці Міністерства юстиції - на дії міністерства щодо її подання, порушення дисциплінарного провадження та застосування стягнення у вигляді тимчасового зупинення дії її сертифіката. Ці справи є спільними, оскільки в обох дисциплінарна відповідальність постає не як внутрішня службова проце-

дура, а як сфера адміністративного судового контролю.

Автор цієї статті вважає за доцільне відзначити висновок Верховного Суду у справі № 120/3831/24, у якому наголошувалося на важливості дотримання правових процедур для довіри до системи дисциплінарної відповідальності [2]. Такий підхід слід використовувати як методологічний орієнтир: дисциплінарне провадження є правомірним не лише тоді, коли орган формально має повноваження, а й коли воно діє в межах закону, забезпечує права експерта, мотивує рішення та не виходить за межі предмета дисциплінарного розгляду. Інакше кажучи, повноваження КВК не замінюють належної правової процедури.

Можливість використання дисциплінарної скарги як інструменту процесуальної боротьби заслуговує на окрему критику. У судових справах, що стосуються дисциплінарної відповідальності експертів, часто спостерігається, що скарги подають учасники справ або особи, чиї інтереси зачіпаються експертним висновком [2; 5; 24]. Саме по собі це не є протиправним, оскільки такі особи можуть бути зацікавлені в захисті своїх прав. Однак у дисциплінарному провадженні їх інтерес не повинен автоматично ототожнюватися з наявністю проступку. Для відкриття провадження потрібна не емоційна незгода з висновком, а обґрунтована інформація про порушення конкретного нормативного обов'язку експерта [17, с. 4, 5]. Гарантії професійної незалежності судового експерта повинні оцінюватися не лише через заборону втручання, а й через побудову дисциплінарного процесу. У науковій літературі справедливо наголошується, що незалежність експерта повинна мати реальний організаційний, матеріальний та процесуальний зміст. Якщо експерт знає, що будь-який небажаний висновок може призвести до дисциплінарної скарги і дисциплінарний орган оцінюватиме не стільки порушення правил, скільки переконливість висновку, незалежність стає декларативною. Формально закон це гарантує, але на практиці експерт адаптує свою поведінку до очікувань адміністративного чи процесуального середовища.

Отже, оптимальна модель дисциплінарної відповідальності повинна ґрунтуватися на чотирьох критеріях. Перший - це закон-

ність підстав. Це має бути прямий зв'язок проступку з певним пунктом статті 14 Закону України «Про судову експертизу». Другий критерій - процесуальна доброчесність. Тобто експерт повинен мати реальну можливість дізнатися про суть позовних вимог, ознайомитися з матеріалами, надати пояснення та заперечення. Третій критерій - це обмеження предмета стягнення. Дисциплінарний орган не може замінити суд чи повторну експертизу. Четвертий критерій - це пропорційність стягнення. Покарання має відповідати тяжкості порушення, його наслідкам, а також поведінці експерта та наявності чи відсутності попередніх стягнень [17, с. 13, 16, 21].

Таким чином, було б доречно запропонувати модель правової кваліфікації дисциплінарного проступку судового експерта. Вона повинна охоплювати п'ять послідовних елементів: 1) наявність певного спеціального статусу судового експерта; 2) наявність певного професійного обов'язку, передбаченого законом, процесуальним актом, Інструкцією або методологічними вимогами; 3) певне діяння або бездіяльність, що порушує цей обов'язок; 4) причинно-наслідковий зв'язок між поведінкою експерта та несприятливим або потенційно шкідливим результатом для судової експертизи; 5) відсутність поважних причин, що унеможливають дисциплінарну оцінку поведінки. Без цих елементів формулювання буде радше адміністративною відповіддю, ніж правовим висновком.

Водночас дисциплінарний механізм не повинен бути надто слабким. Незалежність експерта означає не професійну підпорядкованість. Якщо експерт самостійно збирає матеріали, виходить за межі компетенції, вирішує правові питання, порушує терміни без поважних причин, неналежним чином зберігає предмети або не виконує вимоги щодо складання висновку, дисциплінарна відповідальність буде виправданою [19, с. 14]. Крім того, відсутність ефективного дисциплінарного реагування підриває довіру до системи судово-медичної експертизи не менше, ніж надмірне втручання. Проблема полягає не в наявності відповідальності, а у якості її правового застосування.

Нещодавні міжнародні дебати в галузі судово-медичної науки дедалі більше підкреслюють, що якість експертної роботи

має бути гарантована не лише за допомогою санкцій, а й за допомогою схем мінімізації помилок, схем управління ризиками, схем контролю якості, схем мінімізації когнітивного упередження та прозорості методів [25, с. 8001; 26, с. 803; 30, с. 893]. Для української моделі це означає, що дисциплінарна відповідальність має бути останнім інструментом, а не єдиним. Деякі питання доцільніше вирішувати шляхом навчання, методологічної підтримки, внутрішнього контролю якості, перегляду методів, підвищення кваліфікації та уточнення стандартів складання висновків. Санкції повинні застосовуватися у випадках неправомірної поведінки, а не там, де система сигналізувала про методологічні слабкості або потребу в професійному розвитку.

Отже, дисциплінарну відповідальність судових експертів установ Міністерства юстиції України слід розглядати як спеціальний правовий інститут, що об'єднує три блоки: законодавчо визначені підстави, належну правову процедуру та гарантії незалежності. Її ефективність буде пов'язана не зі ступенем тяжкості санкцій, а зі здатністю дисциплінарного органу адекватно розмежовувати дисциплінарний проступок, професійну помилку, процесуальну незгоду зі змістом висновку та інші види юридичної відповідальності. Тільки тоді дисциплінарний механізм буде не засобом тиску на експерта, а правовим інструментом підтримки якості, доброчесності та довіри до судової експертизи.

Висновки. Дослідження допомогло встановити, що дисциплінарна відповідальність судових експертів, які працюють в установах, що підпорядковуються Міністерству юстиції України, має особливу правову природу й не може обмежуватися загальною трудовою дисципліною. Вона радше пов'язана зі спеціальним статусом судового експерта як носія спеціальних знань, результат яких у процесі доказування може вплинути на реалізацію права особи на справедливий суд.

Обґрунтовано, що основна проблема дисциплінарної відповідальності судового експерта полягає не в самій існуванні контролю, а у сфері його застосування. Дисциплінарний механізм необхідний для забезпечення: професійної доброчесності, дотримання термінів, правил складання висновку, належного поведіння з об'єктами дослідження,

а також невиходу експертом меж компетенції. Водночас його не слід використовувати як спосіб перевірки змісту експертного висновку або як форму адміністративного впливу на експерта.

Встановлено, що дисциплінарний проступок судового експерта слід відрізнити від професійної помилки, процесуальної незгоди сторони з висновком, кримінального правопорушення, адміністративного правопорушення та цивільного делікту. Факт незгоди учасника провадження з висновком експерта не може бути достатньою підставою для дисциплінарного стягнення. Для цього має бути встановлено конкретне порушення професійного обов'язку, передбачене законом або спеціальними нормативними актами, та зв'язок між поведінкою експерта та негативними наслідками для діяльності судового експерта. Визначено, що оновлене у 2025 році нормативне регулювання Центральної кваліфікаційної комісії експертів при Міністерстві юстиції України має позитивне значення, оскільки детально описує етапи дисциплінарного провадження, вимоги до скарг, права експерта, строки розгляду та можливі дисциплінарні стягнення. Найважливішим тут є норма права, яка говорить про те, що дисциплінарний перегляд не повинен перетворюватися на перевірку повноти, обґрунтованості та об'єктивності експертного висновку. Це положення є однією з основних гарантій професійної незалежності судового експерта.

Відповідну модель дисциплінарної відповідальності судового експерта пропонується розглядати через чотири взаємопов'язані критерії: законність підстав, процесуальна добросовісність, обмеження предмета дисциплінарного розгляду та пропорційність стягнення. За відсутності хоча б одного із цих критеріїв дисциплінарне рішення ризикує втратити свою юридичну якість та перетворитися на адміністративну реакцію, яка не відповідає гарантіям незалежності експертної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для вдосконалення дисциплінарної практики ЦБК, підготовки мотивованих рішень у дисциплінарних справах, формування єдиних підходів до оцінки скарг на судових експертів, а також для судового контролю за рішеннями у сфері експерт-

ної кваліфікації та дисциплінарної відповідальності. У майбутньому доцільно розробити більш детальні критерії відмежування дисциплінарного проступку від професійної

помилки, зокрема, з урахуванням когнітивних факторів, складності експертної методології та стандартів контролю якості судово-медичної експертизи.

Список використаної літератури:

1. Верховний Суд. Постанова від 21.03.2023 у справі № 640/4642/21. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_21_03_2023_roku_u_spravi_640_4642_21_1/ (дата звернення: 13.06.2026).
2. Верховний Суд. Постанова від 27.02.2025 у справі № 120/3831/24. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=125483389> (дата звернення: 13.06.2026).
3. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> (дата звернення: 13.06.2026).
4. Дзюбак К. Питання юридичної відповідальності експерта в галузі права. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2023. Т. 33, № 4. С. 99-110. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.4.2023.07>.
5. Закарпатський окружний адміністративний суд. Рішення від 29.03.2024 у справі № 260/310/24. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/118109620> (дата звернення: 13.06.2026).
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15> (дата звернення: 13.06.2026).
7. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08> (дата звернення: 13.06.2026).
8. Кравченко О. А. Види юридичної відповідальності судового експерта в Україні. *Право та державне управління*. 2015. № 2 (19). С. 69-72. URL: https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2015/16.pdf (дата звернення: 13.06.2026).
9. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 13.06.2026).
10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> (дата звернення: 13.06.2026).
11. Нестеренко С., Стулов О. Правовий статус судового експерта: актуальні проблеми регламентації. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 82-89. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.08>
12. Ніколайчук Т., Біла А., Соломаха Ю. Щодо правового захисту судового експерта: між деклараціями і реальністю. *Криміналістика і судова експертиза*. 2025. Вип. 70. С. 231-243. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2025.70.18>.
13. Окружний адміністративний суд міста Києва. Рішення від 02.08.2022 у справі № 640/4642/21. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/105832895/> (дата звернення: 13.06.2026).
14. Остропілець В. Р. Правове забезпечення судово-експертної діяльності: сучасний аспект. *Архів кримінології та судових наук*. 2020. № 1. С. 120-128. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.1.2020.10>.
15. Питання діяльності Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України : наказ Міністерства юстиції України від 06.05.2025 № 1224/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0693-25> (дата звернення: 13.06.2026).
16. Порядок проведення Центральною експертно-кваліфікаційною комісією при Міністерстві юстиції України атестації судових експертів : затв. наказом Міністерства юстиції України від 06.05.2025 № 1224/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0694-25> (дата звернення: 13.06.2026).
17. Порядок розгляду Центральною експертно-кваліфікаційною комісією при Міністерстві юстиції України питань щодо дисциплінарної відповідальності судових експертів : затв. наказом Міністерства юстиції України від 06.05.2025 № 1224/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0695-25> (дата звернення: 13.06.2026).
18. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0705-98> (дата звернення: 13.06.2026).
19. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12> (дата звернення: 13.06.2026).

20. Сташевська І. В., Мартинова Л. В. Реалізація гарантій незалежності судового експерта в контексті його матеріального і соціального забезпечення: сучасний стан. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 195-205. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.1.28>.
21. Суржан Б. П. Юридична відповідальність судового експерта у світлі судової реформи. *Криміналістичний вісник*. 2018. Т. 30, № 2. С. 46-54. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-46>.
22. Целуйко М., Усенко О. Відповідальність судового експерта: аналіз та правові підходи. *Криміналістика і судова експертиза*. 2025. Вип. 70. С. 341-350. DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2025.70.25>.
23. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15> (дата звернення: 13.06.2026).
24. Чернівецький окружний адміністративний суд. Рішення від 12.03.2025 у справі № 600/4783/24-а, документ № 125820214. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/125820214/> (дата звернення: 13.06.2026).
25. Dror I. E. Cognitive and human factors in expert decision making: Six fallacies and the eight sources of bias. *Analytical Chemistry*. 2020. Vol. 92, No. 12. P. 7998-8004. DOI: <https://doi.org/10.1021/acs.analchem.0c00704>.
26. Dror I. E., Pierce M. L. ISO standards addressing issues of bias and impartiality in forensic work. *Journal of Forensic Sciences*. 2020. Vol. 65, No. 3. P. 800-808. DOI: <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14265>.
27. Hbur L., Artemenko O. Administrative responsibility for offences related to expert activity in Ukraine. *Law. Human. Environment*. 2021. Vol. 12, No. 4. P. 108-116. DOI: <https://doi.org/10.31548/law2021.04.14>.
28. O'Brien É., Nic Daeid N., Black S. Science in the court: Pitfalls, challenges and solutions. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*. 2015. Vol. 370, No. 1674. Article 20150062. DOI: <https://doi.org/10.1098/rstb.2015.0062>.
29. Roberts P. Paradigms of forensic science and legal process: A critical diagnosis. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*. 2015. Vol. 370, No. 1674. Article 20140256. DOI: <https://doi.org/10.1098/rstb.2014.0256>.
30. Saks M. J., Koehler J. J. The coming paradigm shift in forensic identification science. *Science*. 2005. Vol. 309, No. 5736. P. 892-895. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.1111565>

References:

1. Chernivtsi District Administrative Court. (2025, March 12). Rishennia u spravi № 600/4783/24-a, dokument № 125820214 [Decision in case No. 600/4783/24-a, document No. 125820214]. <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/125820214/> [in Ukrainian].
2. Dror, I. E. (2020). Cognitive and human factors in expert decision making: Six fallacies and the eight sources of bias. *Analytical Chemistry*, 92 (12), 7998-8004. <https://doi.org/10.1021/acs.analchem.0c00704>.
3. Dror, I. E., & Pierce, M. L. (2020). ISO standards addressing issues of bias and impartiality in forensic work. *Journal of Forensic Sciences*, 65 (3), 800-808. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14265>.
4. Dziubak, K. (2023). Legal responsibility issue of forensic expert in the field of law. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, 33 (4), 99-110. <https://doi.org/10.32353/khrife.4.2023.07> [in Ukrainian].
5. Hbur, L., & Artemenko, O. (2021). Administrative responsibility for offences related to expert activity in Ukraine. *Law. Human. Environment*, 12 (4), 108-116. <https://doi.org/10.31548/law2021.04.14>.
6. Kravchenko, O. A. (2015). Types of legal responsibility of a forensic expert in Ukraine. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 2 (19), 69-72. https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2015/16.pdf [in Ukrainian].
7. Ministry of Justice of Ukraine (1998). Pro zatverdzhennia Instruksii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: Nakaz vid 8 zhovtnia 1998 r. № 53/5 [On approval of the Instruction on appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and Scientific and methodological recommendations: Order No. 53/5 of October 8, 1998]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0705-98> [in Ukrainian].
8. Ministry of Justice of Ukraine (2025a). Pytannia diialnosti Tsentralnoi ekspertno-kvalifikatsiinoi komisii pry Ministerstvi yustytisii Ukrainy: Nakaz vid 6 travnia 2025 r. № 1224/5 [Issues of operation of the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine: Order No. 1224/5 of May 6, 2025]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0693-25> [in Ukrainian].

9. Ministry of Justice of Ukraine (2025b). Poriadok provedennia Tsentralnoi ekspertno-kvalifikatsiinoiu komisiieiu pry Ministerstvi yustytzii Ukrainy atestatsii sudovykh ekspertiv: Nakaz vid 6 travnia 2025 r. № 1224/5 [Procedure for certification of forensic experts by the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine: Order No. 1224/5 of May 6, 2025]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0694-25> [in Ukrainian].
10. Ministry of Justice of Ukraine (2025c). Poriadok rozghliadu Tsentralnoi ekspertno-kvalifikatsiinoiu komisiieiu pry Ministerstvi yustytzii Ukrainy pytan shchodo dystsyplinarnoi vidpovidalnosti sudovykh ekspertiv: Nakaz vid 6 travnia 2025 r. № 1224/5 [Procedure for consideration by the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine of issues concerning disciplinary liability of forensic experts: Order No. 1224/5 of May 6, 2025]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0695-25> [in Ukrainian].
11. Nesterenko, S., & Stulov, O. (2020). Legal status of a forensic expert: Current problems of regulation. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, 65, 82-89. <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.08> [in Ukrainian].
12. Nikolaichuk, T., Bila, A., & Solomakha, Yu. (2025). On the legal protection of a forensic expert: Between declarations and reality. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, 70, 231-243. <https://doi.org/10.33994/kndise.2025.70.18> [in Ukrainian].
13. O'Brien, É., Nic Daeid, N., & Black, S. (2015). Science in the court: Pitfalls, challenges and solutions. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 370 (1674), Article 20150062. <https://doi.org/10.1098/rstb.2015.0062>.
14. Okrug Administrative Court of Kyiv (2022, August 2). Rishennia u spravi № 640/4642/21 [Decision in case No. 640/4642/21]. <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/105832895/> [in Ukrainian].
15. Ostroplets, V. R. (2020). Legal support of forensic expert activity: A modern aspect. *Arkhiv kryminolohii ta sudovykh nauk*, 1, 120-128. <https://doi.org/10.32353/acfs.1.2020.10> [in Ukrainian].
16. Roberts, P. (2015). Paradigms of forensic science and legal process: A critical diagnosis. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 370 (1674), Article 20140256. <https://doi.org/10.1098/rstb.2014.0256>.
17. Saks, M. J., & Koehler, J. J. (2005). The coming paradigm shift in forensic identification science. *Science*, 309 (5736), 892-895. <https://doi.org/10.1126/science.1111565>.
18. Stashevska, I. V., & Martynova, L. V. (2022). Implementation of guarantees of independence of a forensic expert in the context of material and social security: Current state. *Pravo i suspilstvo*, 1, 195-205. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.1.28> [in Ukrainian].
19. Supreme Court (2023, March 21). Postanova u spravi № 640/4642/21 [Resolution in case No. 640/4642/21]. https://protocol.ua/ua/postanova_kas_vp_vid_21_03_2023_roku_u_spravi_640_4642_21_1/ [in Ukrainian].
20. Supreme Court (2025, February 27). Postanova u spravi № 120/3831/24 [Resolution in case No. 120/3831/24]. <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=125483389> [in Ukrainian].
21. Surzhan, B. P. (2018). Legal responsibility of a forensic expert in the light of judicial reform. *Kryminalistychnyi visnyk*, 30 (2), 46-54. <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-46> [in Ukrainian].
22. Tseluiko, M., & Usenko, O. (2025). Responsibility of a forensic expert: Analysis and legal approaches. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, 70, 341-350. <https://doi.org/10.33994/kndise.2025.70.25> [in Ukrainian].
23. Verkhovna Rada of Ukraine (1971). Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 r. № 322-VIII [Labour Code of Ukraine: Code of Ukraine No. 322-VIII of December 10, 1971]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08> [in Ukrainian].
24. Verkhovna Rada of Ukraine (1991). Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 6 lystopada 1991 r. № 1798-XII [Commercial Procedure Code of Ukraine: Code of Ukraine No. 1798-XII of November 6, 1991]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12> [in Ukrainian].
25. Verkhovna Rada of Ukraine (1994). Pro sudovu ekspertyzu: Zakon Ukrainy vid 25 liutoho 1994 r. № 4038-XII [On forensic examination: Law of Ukraine No. 4038-XII of February 25, 1994]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/4038-12> [in Ukrainian].
26. Verkhovna Rada of Ukraine (2001). Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III [Criminal Code of Ukraine: Code of Ukraine No. 2341-III of April 5, 2001]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> [in Ukrainian].

27. Verkhovna Rada of Ukraine (2004). Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 18 bereznia 2004 r. № 1618-IV [Civil Procedure Code of Ukraine: Code of Ukraine No. 1618-IV of March 18, 2004]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15> [in Ukrainian].
28. Verkhovna Rada of Ukraine (2005). Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 6 lypnia 2005 r. № 2747-IV [Code of Administrative Procedure of Ukraine: Code of Ukraine No. 2747-IV of July 6, 2005]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15> [in Ukrainian].
29. Verkhovna Rada of Ukraine (2012). Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Code of Ukraine No. 4651-VI of April 13, 2012]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17> [in Ukrainian].
30. Zakarpattia District Administrative Court (2024, March 29). Rishennia u spravi № 260/310/24 [Decision in case No. 260/310/24]. <https://zakononline.ua/court-decisions/show/118109620> [in Ukrainian].

Andrii Svintsytskyi. Disciplinary liability of forensic experts of the institutions of the Ministry of Justice of Ukraine: grounds, procedure and guarantees of professional independence

The article is focused on the liability in discipline of forensic experts working at the establishments of the Ministry of Justice of Ukraine as a special legal mechanism, which should ensure the combination of professional liability with the guarantees of expert independence. The relevance of this topic is based on the evidentiary value of forensic conclusions in criminal, civil, commercial, and administrative proceedings. The conclusion of an expert in forensic science is based on special knowledge and may substantially affect the establishment of facts in court. Therefore, improper performance of expert duties can impact not only the reputation of a forensic institution but also the quality of evidence, the procedural rights of participants as well as public trust in justice. It should be noted that control over experts' disciplinary responsibility should not transform into a means of administrative pressure or an indirect way of appealing against the substance of expert conclusions.

The article is aimed at determining the legal nature, grounds, procedure and safeguards of disciplinary liability of forensic experts working in the institutions of the Ministry of Justice of Ukraine, with special focus on the renewed 2025 regulatory framework of the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine. The study is carried out through formal legal analysis, systemic interpretation, doctrinal analysis and comparative legal reasoning. These methods allow for the examination of provisions in legislation, subordinate regulations, case law and scholarly approaches on the subject of legal responsibility of forensic experts.

The article argues that the liability of a forensic expert in disciplinary matters cannot be lowered to the liability of an ordinary worker. Even if the expert works in a state institution of a special type, his or her professional activity in the case is related to the administration of justice and should be independent, objective, and based on science. Disciplinary misconduct is differentiated from professional error, procedural disagreement with an expert conclusion, criminal liability, administrative liability, and civil liability in this study. It is underlined that even strong disagreement with an expert opinion voiced by a party to proceedings cannot serve as a ground for disciplinary responsibility by itself. The latter can be admitted as legitimate only when an actual breach of some specific professional duty, established by law or by special regulatory acts, has taken place.

Particular attention is paid to procedural safeguards in disciplinary proceedings, including the expert's right to be informed of the allegations, to access materials, to provide explanations and objections, to submit motions, to participate in hearings, to be represented and to challenge disciplinary decisions before a court. The article sets forth four criteria for disciplinary liability: legality of the ground, procedural fairness, limitation of the subject matter of review and proportionality of the sanction. The paper concludes that a disciplinary procedure of such design actually supports the independence of forensic experts since it protects the profession from misbehavior while shielding the expert from arbitrary influence.

Keywords: forensic expert, disciplinary liability, disciplinary misconduct, Central Expert Qualification Commission, professional independence, forensic activity.

Дата першого надходження статті до видання: 13.06.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.06.2026.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.08.2026.

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)